

Explain the components and characteristics of the ideological political training of the maker of Civilization making armed forces based on the statements of the Supreme Leader

mohammad ali agha mohammadi¹ | Hassan Ali Akbari² | Gholamreza Visi³
| Ebrahim Javaherizadeh⁴

Abstract

The purpose of this study was to obtain the components and indicators of the Civilization making political ideological education and training. This qualitative research and its method is Glyzer's data theory and emerging design. The source of the research was the Supreme Leader's statements on political ideology. Depoy and Guiltin themes were used to analyze the data. Regarding the components of quality assurance, 7 main categories were obtained at the end. 71 open codes were obtained for policies and actions related to each component After axial coding, 18 actions and policies were identified. For the category of selection, good family reputation, revolutionary spirit and spiritual readiness, In order to assess individual, social and organizational needs, On the issue of education, religious, cultural, political and military education, In the category of executors, seminary and representative of the Supreme Leader, In the execution method, dynamics, In empowerment, beliefs, thinking, repetition and indoctrination and organizational atmosphere, In the category of value creators, the trained were also identified, Finally, a model was developed to realize the ideological and political training of the civilizing armed forces.

Keywords: education; political ideology; Civilization making
; statements of the Supreme Leader.

DOR: 20.1001.1.22516972.1402.31.1.4.0

1. PhD student in Strategic Knowledge Management, School of Strategic Management, National Defense University, Central Province, Iran.. m.ghamohamadi53@gmail.com
2. Assistant Professor, Faculty Member, Department of Management, Imam Hossein (AS) University, Tehran, Iran.
3. Assistant professor, faculty member, Imam Sadeqh Research Institute, Qom, Iran.
4. Assistant professor, faculty member of the management department of Qom University, Qom, Iran.

تبیین عناصر و مولفه های تربیت عقیدتی سیاسی نیروهای مسلح تمدن ساز مبتنی بر
بیانات مقام معظم رهبری

محمدعلی آقا محمدی^۱ | حسن علی اکبری^۲ | غلامرضا ویسی^۳ | ابراهیم جواهری زاده^۴

شماره
۶۰

سال سی یکم
پاییز ۱۴۰۲

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۱/۰۸/۱۵

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۲/۰۶/۲۱

صن: ۱۱۸ - ۹۳

شاپا چاپی: ۶۹۷۲-۲۲۵۱
الکترونیکی: ۵۱۹۶-۲۶۴۵

چکیده

هدف از انجام این مطالعه دستیابی به عناصر و مولفه های تربیت عقیدتی سیاسی نیروهای مسلح تمدن ساز است. این پژوهش، کیفی و روش آن نظریه برخاسته از داده ها و طرح نخواستنه گلیر می باشد. منبع تحقیق بیانات مقام معظم رهبری در خصوص عقیدتی سیاسی بود. برای تحلیل داده ها از روش تحلیل مضمون دپوی و گیلتین استفاده شد. درمورد مولفه های تضمین کیفیت، در پایان ۷ مقوله اصلی حاصل شد. در زمینه سیاست ها و اقدامات مرتبط با هر مولفه ۷۱ کد باز به دست آمد که پس از کدگذاری محوری، ۱۸ اقدام و سیاست شناسایی شد. برای مقوله گزینش، حسن شهرت خانواده، روحیه انقلابی و آمادگی معنوی؛ در راستای نیازسنجی نیازهای فردی، اجتماعی و سازمانی؛ در مسئله تربیت، تربیت دینی، فرهنگی، سیاسی و نظامی؛ در مقوله مجریان، حوزه علمیه و نمایندگی ولی فقیه؛ در روش اجرا، پویایی؛ در توانمند سازها، باورهای اعتقادی، اندیشه ورزی، تکرار و تلقین و جو سازمانی؛ در مقوله ارزش آفرینان هم تربیت یافتگان، شناسایی شد. در نهایت الگویی به منظور تحقق تربیت عقیدتی سیاسی نیروهای مسلح تمدن ساز تدوین شد.

کلیدواژه ها: تربیت؛ عقیدتی سیاسی؛ تمدن ساز؛ نیروهای مسلح؛ بیانات مقام معظم رهبری.

DOR: 20.1001.1.22516972.1402.31.1.4.0

۱. نویسنده مسئول: دانشجوی دکتری مدیریت راهبردی دانش، دانشکده مدیریت راهبردی، عالی دفاع ملی، استان مرکزی، ایران.

m.ghamohamadi53@gmail.com

Haliakbary@gmail.com

rezavaisi@gmail.com

Javaheri1390@gmail.com

۲. استادیار عضو هیئت علمی، گروه مدیریت، دانشگاه جامع امام حسین(ع)، تهران، ایران

۳. استاد یار، عضو هیئت علمی، پژوهشکده امام صادق(ع)، قم، ایران.

۴. استادیار، عضو هیئت علمی گروه مدیریت دانشگاه قم، قم، ایران.

مقدمه

در جهان امروز بیشتر نظام ها وجود نیروهای مسلح قوی و نیرومند را پیش نیاز بقای ملی خود قلمداد می کنند و هیچ نظامی در هیچ برهه ای از زمان از وجود آنها بی نیاز نبوده است در نظام اسلامی نیز این نیروها از جایگاه رفیعی برخوردارند و هیچ فرمانروای عادللی بدون حضور آنها به اهداف خود نخواهد رسید در نظام اسلامی ما هم که اهداف و آرمانهای اش در تضاد با منافع مخالفان اسلام و شیاطین است با دشمنان متعدد داخلی و خارجی روبرو است از اینرو برای مقابله با آنها و حفظ قدرت نظام اسلامی وجود نیروهای نظامی برخوردار از تدین و بصیرت لازم و ضروری است. ضرورت تحقق این مهم در گرو برخورداری این نیروها از تشکیلاتی است که بتواند مایه های ایمانی و اعتقادی را به نحو مطلوب در آحاد نیروها درونی سازد از این رو سازمان های عقیدتی سیاسی با هدف افزایش و تقویت آگاهی و معرفت دینی و تعمیق ایمان و ارتقای بصیرت سیاسی در نیروهای مسلح ایجاد و عهده دار انجام این مأموریت شد و با حضور روحانیون و راه اندازی دوره های مختلف توانست با هدف جهت دهی تربیت نیروهای مومن و متعهد به ارزش های اسلامی، توسعه و تعمیق دانش و بینش عقیدتی سیاسی و ایجاد توانایی و انگیزه فکری و معنوی در انجام وظایف و مأموریت های آنها نقش موثری ایفا نماید.

تمدن سازی از اهداف والای انقلاب اسلامی است که انتظار می رود نیروهای مسلح نقش اساسی خود را در تحقق آن ایفا نمایند. اگر چه این مهم فرایندی پیچیده، زمانمند و متأثر از عوامل گوناگون است و برای تحقق خود پشتوانه های مادی و معنوی بسیاری را می طلبد، لذا، آنچه در این میان بیش از همه اهمیت می یابد، چگونگی تحقق تمدن است؛ چرا که تمدن، قلمرو وسیعی دارد و شامل جهان بینی، ایدئولوژی، فرهنگ سازی، تنظیم نقشه راه و... است که بدون نهادینه کردن و روشنگری آنها نمی توان از تمدن سازی نوین بحث نمود. (محمدی و همکاران، ۱۳۹۸)

تمدن اسلامی، که مظهر تاریخ، فرهنگ، سنت و باورهای دینی مسلمانان است، تا کنون در طی پانزده قرن افت و خیزهای متفاوتی را تجربه کرده است این تمدن با ظهور اسلام در جزیره العرب و هجرت پیامبر به مدینه شکل گرفت و با نزول قرآن و در سایه آموزه های وحیانی و تلاش ائمه

علیهم السلام در قرن چهارم موسوم به عصر طلایی و قرن پنجم به اوج رسید تا جایی که بلاد دیگر از جمله اروپائیان علم و دانش را از مسلمانان آموخته و به شکوفایی رسیدند که از این جهت خود را مدیون مسلمانان می‌دانند و اروپا را به این لحاظ شهری از اسلام به حساب می‌آورند. انحطاط تمدن اسلامی با حمله مغول‌ها، صلیبیان، و سقوط اندلس و مشکلات داخلی جهان اسلام، شکل گرفت؛ و مجدداً در عهد صفویان، عثمانی‌ها و گورکانیان هند، رونق یافت. بار دیگر حمله استعمارگران به مسلمانان در قرن ۱۹ موجب رکود تمدن اسلامی شد و پس از آن متفکرانی از ایران و دیگر بلاد اسلامی به فکر احیای تمدن اسلامی در مقابل تمدن مادی گرای غرب افتادند و این تفکر در کشور ما از دوران قاجار شروع و با نهضت امام خمینی و انقلاب مردم ایران در سال ۱۳۵۷ هجری شمسی به اوج خود رسید. پس از امام خمینی نیز رهبر انقلاب شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی را مطرح و در بیانات و مکتوبات خود مردم و مسئولان را با ارائه راهکارهای مختلف به سمت آن مسیر سوق داده و برای نیل به این هدف نقشه راهی را ترسیم و مراحل تحقق آن را در پنج مرحله انقلاب اسلامی، نظام اسلامی، دولت اسلامی، کشور اسلامی و تمدن نوین اسلامی مشخص نمودند و آن را به عنوان یک چشم‌انداز فرا راهبردی امت اسلامی مطرح و طلایه دار آن را نیز نظام جمهوری اسلامی می‌دانند:

«امروز نوبت مسلمین است که با همت خود، تمدن نوین اسلامی را شالوده ریزی کنند. همچنان که اروپاییها آن روز از دانش مسلمین استفاده کردند، از تجربه مسلمین استفاده کردند، از فلسفه مسلمین استفاده کردند، ما [هم] امروز از دانش جهان استفاده می‌کنیم، از ابزارهای موجود جهانی استفاده می‌کنیم برای برپا کردن تمدن اسلامی، منتها با روح اسلامی و با روح معنویت. این وظیفه امروز ماست». (بیانات، ۱۳۹۴/۱۰/۸)

بر همین اساس، می‌توان تمدن را همچون موجود زنده‌ای در نظر گرفت که روح و روانش همان فکر، اندیشه و فرهنگ حاکم بر آن تمدن است و ابزارها و دستاوردهای مادی تمدن در حکم کالبدی‌اند که متأثر از همان روح و روان تمدن‌اند. لذا اگر بتوان عمق وابستگی و تأثیرپذیری تمدن از جهان بینی و ارزشهای حاکم بر جامعه را به تصویر کشید، به خوبی می‌توان بر نقش بنیادین تعلیم و تربیت در ایجاد یک تمدن آگاه شد؛ زیرا این تعلیم و تربیت است که در بینش

و نگرش انسان و نوع نگاه او به عالم هستی اثر گذاشته و در نهایت فرهنگ و ارزشهای خاصی را برای وی تعریف می نماید. (محمدی پویا و همکاران، ۱۳۹۸)

تربیت عبارت است از فعالیتی هدفمند و دو سویه میان مربی و متربی، به منظور کمک به متربی در راستای تحقق بخشیدن به قابلیت های وی و پرورش شخصیت او در جنبه های گوناگون فردی، اجتماعی، جسمی، عاطفی، اخلاقی و ...» (بناری، ۱۳۸۳: ۶۹). تعلیم و تربیت اسلامی نیز با شکل دهی به باورها و اندیشه ها و نهادینه ساختن ارزشهای الهی در وجود افراد و تربیت انسانهای بصیر و آگاه مهمترین گام در فراهم کردن زمینه برای نیل به این امر مهم است در همین راستا مقام معظم رهبری تاکید می کنند: که راه تحقق تمدن، تعلیم و تربیت است، راه برافروختن پرچم تمدن نوین اسلامی چیست؟ راهش تربیت نسلی است با یک خصوصیتی که آن خصوصیات اینها است؛ یک نسلی باید به وجود بیاید شجاع، باسواد، متدین، دارای ابتکار، پیشگام، خودباور، غیور؛ البته خوشبختانه ما امروز در نسل جوان بسیاری از این خصوصیات را داریم اما این بایستی گسترش پیدا کند چنین نسلی لازم داریم بایستی ایمان داشته باشد، سواد داشته باشد، غیرت داشته باشد، شجاعت داشته باشد، خودباوری داشته باشد، انگیزه کافی برای حرکت داشته باشد، توان جسمی و فکری حرکت داشته باشد هدف را در نظر بگیرد، چشم را به اهداف دور متوجه کند و به تعبیر امیر المومنین اعر الله جمجمتک، زندگی خودش و وجود خودش را بگذارد در راه این هدف و با جدیت حرکت کند (بیانات، ۱۳۹۵/۷/۲۸)

با توجه به تاکید رهبر انقلاب و ابلاغ بیانیه گام دوم و اجرای آن به عنوان زمینه ساز تمدن نوین اسلامی و نقش جوانان پرشور و مومن انقلابی که تعدادی از این جوانان را کارکنان، افسران و دانش آموختگان نیروهای مسلح تشکیل می دهند و ضرورت تربیت آنان در ایفای نقش خود به عنوان نیروهای پیشرو و پیشران و برای تغییر آرایه های قدرت در جهان و خنثی کردن راهبردهای دشمنان و فتح قلوب مسلمانان و مستضعفان جهان، و در راستای تحقق منویات ولایت و احیای مجدد تمدن اسلامی و با نظر به اینکه در جستجوی محقق تاکنون تحقیق جامعی در این مورد خاص مشاهده نشده، نیاز است تا با توجه به اهمیت موضوع و لزوم آشنایی مسئولان امر با مولفه ها و شاخصه های تربیت عقیدتی سیاسی نیروهای مسلح، این موارد از بیانات ولی امر مسلمین که سکاندار نیل به تمدن نوین اسلامی هستند استخراج و آنگاه بر اساس آن به تربیت جوانانی بصیر،

با اراده، مومن و متخلق به اخلاق اسلامی و متعهد به مسئولیت‌ها و وظایف در برابر خدا، خود و دیگران و شجاع و با اندیشه‌ی جهادی، و جهانی‌اندیش و مسئول در برابر همه مسلمانان و مظلومان جهان پرداخت و زمینه را برای تمدن‌سازی فراهم ساخت این پژوهش همچون دیگر پژوهش‌ها در پی پاسخ دادن و دستیابی به اهداف مشخصی انجام می‌شود. مهمترین پرسش‌هایی که این تحقیق درصدد پاسخگویی به آنها می‌باشد، به قرار زیر است.

۱- عناصر و مولفه‌های تربیت عقیدتی سیاسی تمدن‌ساز مبتنی بر اندیشه‌های مقام معظم رهبری کدامند؟

۲- اقدامات و سیاست‌های مرتبط با عناصر و مولفه‌های اصلی تربیت عقیدتی-سیاسی تمدن‌ساز مبتنی بر بیانات مقام معظم رهبری کدامند؟

مبانی نظری

واژه تمدن از کلمه شهر مشتق شده و به معنای مدنی و با تربیت اجتماعی است. تمدن مصدری عربی از باب تفاعل و معادل کلمه "الحضاره" به معنای اقامت در شهر است (ابن منظور، ۱۴۰۸ ه.ق، ج ۲: ۱۰۳). در فرهنگ فارسی معین، تمدن به معنای همکاری افراد جامعه در امور اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و دینی است. وجه مشترک این تعاریف، شهرنشینی است؛ اما نباید تصور کرد که تمدن به آن شکل از زندگی انسانها اطلاق می‌شود که در برابر چادرنشینی یا بیابانگردی قرار دارد، بلکه در واقع انسان متمدن وارد مرحله شهرنشینی شده است (یاقوتی، ۱۳۹۸) تمدن تشکل هماهنگ انسانها در حیات معقول و روابط عادلانه و اشتراک همه افراد و گروه‌های جامعه در پیشبرد اهداف مادی و معنوی انسان‌ها در همه ابعاد مثبت است (جعفری، ۱۳۵۹: ۱۶۲) تمدن عبارت است از پیشرفت و توسعه همه جانبه ناشی از مجموعه دستاوردهای مادی و معنوی بشر که حاصل تعالی فرهنگی و پذیرش نظم اجتماعی است (ولایتی، ۱۳۸۶: ۱: ۱۲۲)

تمدن اسلامی بیانگر همه جنبه‌های سیاسی و فرهنگی و اقتصادی جامعه است که ابعاد وجودی فرد و جامعه را پوشش می‌دهد (مدیریت حوزه علمیه قم، ۱۳۸۳: ۱۱۳). تمدن اسلامی، تمدنی دینی است که همه مؤلفه‌های آن بر محور اسلام می‌گردد... بدین ترتیب، تمدن اسلامی از همه ویژگی‌های تمدن الهی در چهارچوب آموزه‌های قرآنی و متکی بر سنت پیامبر اکرم (ص)

برخوردار است و مؤلفه های آن، دین، اخلاق، علم، عدالت، قوانین، مقررات، اصول دینی و غیره است (جان احمدی، ۱۳۸۸: ۵۲-۵۱).

تمدن سازی به معنای ساخت تمدن و ایجاد ساز هها و عناصر شکل گیری تمدن است و مقصود از آن، تلاش علمی، هدفمند و همگانی برای ارتقای سطح زندگی و فراهم سازی زمینه های رشد مادی و معنوی جامعه اسلامی در همه عرصه هاست. هدف از تمدن سازی نیز، توانمندسازی جامعه اسلامی در ایجاد زندگی مطلوب است تا متناسب با رشد و بلوغ تدریجی انسان ها، قابلیت های اجتماعی آنان را در گذر زمان به فعلیت برساند و در هر دوره، متناسب با شرایط زمانی و مکانی، به نیازهای تمدنی حیات بشر پاسخ دهد (صمدی، ۱۳۹۸).

ویل دورانت چهار عنصر را سازنده تمدن می داند که عبارتند از: پیش بینی و احتیاط در امور اقتصادی، سازمان سیاسی، سنن اخلاقی، و کوشش در راه معرفت و بسط هنر. از نظر ویل دورانت، ظهور تمدن هنگامی امکان پذیر است که هرج و مرج و ناامنی پایان پذیرفته باشد؛ زیرا فقط هنگام از بین رفتن ترس است که کنجکاوی و ابداع و اختراع به کار می افتد و انسان خود را تسلیم غریزه ای می کند که او را به شکل طبیعی، به راه کسب علم، معرفت و تهیه وسایل بهبود زندگی سوق می دهد. ویل دورانت با عنوان «عوامل تمدنی» برخی از مولفه های تمدنی، از جمله عامل زمین شناختی، شرایط جغرافیایی، اقتصادی، زیستی، روانی، نظم سیاسی، وحدت زبانی و قانون اخلاقی را نام برده و بر عامل اقتصادی بیش از سایر عوامل تأکید نموده است. (ویل دورانت، ۱۳۸۴).

به نظر این خلدون، هر تمدن سه مرحله را طی میکند: مرحله پیکار و مبارزه اولیه؛ مرحله پیدایش خودکامگی و استبداد و سرانجام مرحله تجمل و فساد که پایان تمدن به شمار می رود مالک بن نبی دانشمند معاصر الجزایری، نیز بر همین اساس، مراحل سه گانه تمدن اسلامی را روح، عقل و غریزه دانسته و معتقد است در تمدن اسلامی، از قرن هشتم هجری به بعد، مرحله تسلط غریزه بر روح آغاز گشته و تمدن اسلامی از مرحله رشد خود دور شده است. همه تمدن ها حتی ساده ترین آن ها دائماً در حال تغییر و تحول اند. گرچه همه تمدن ها با یک طرح معین و منحصر به فرد رو به تکامل نرفته اند لکن می توان مسیر اصلی تکامل هر کدام را (که در هر تمدنی بسته به شرایط آن متفاوت است) به دست آورد. البته مسیر تکامل تمدن ها از نظر کلی دارای اشتراکاتی است. به طور مثال در همه تمدن ها پیشرفت کشاورزی مقدم بر شهرنشینی بوده است. البته باید از

انتساب دگرگونی و تکامل یک تمدن به یک مؤلفه خاص اجتناب کرد. بلکه مجموعه ای از مؤلفه‌های مرتبط باهم در این امر دخالت دارند که تعیین مهم ترین آن‌ها به شرایط جامعه مورد نظر بستگی دارد. (لیتون، رالف؛ ۱۳۷۸: ۸۰-۵۳)

تربیت

تربیت عبارت است از پرورش دادن استعدادهایی که در فرد مورد تربیت موجود است (مطهری، ۱۳۶۷: ۱۴). و اینکه تربیت عبارت است از انتخاب رفتار و گفتار مناسب، ایجاد شرایط و عوامل لازم و کمک به شخص مورد تربیت تا بتواند استعدادهای نهفته اش را در تمام ابعاد وجود و به طور هماهنگ، پرورش داده، شکوفا سازد و به سوی هدف و کامل مطلوب تدریجاً حرکت کند (امینی، ۱۳۷۲: ۱۲).

در مبانی و اصول استخراج شده تربیت از بیانات مقام معظم رهبری مبانی، هستی‌شناختی شامل وحدت جهان هستی، فقر وجودی موجودات و هدایت تمام موجودات جهان هستی، در انسان شناختی به ترکیب انسان از دو ساحت جسمانی و روحانی برخوردار بودن انسان از فطرتی خداجو، انسان موجودی مختار، وجود روحیه کمال‌جویی در فطرت انسان، وجود عزم و اراده قوی در انسان، وجود ویژگی ضعف در انسان، تاثیر پذیری و تاثیر گیری، تاکید خاص بر تزکیه، کرامت و عزت نفس انسان، و در مبانی معرفت‌شناختی معرفت به معنای شناخت و آگاهی آمده که ابزار معرفت و شناخت حس و خیال، عقل و قلب و وحی است. اصول تربیت نیز در اندیشه‌های ایشان، توحید محوری و کمال‌گرایی، اعتدال، جامع‌نگری، توجه به نیازهای مادی و معنوی، خرد ورزی، تدریجی بودن، مستمر بودن و تقدم تربیت بر تعلیم تبیین شده است. (خسرو پناه و همکاران، ۱۳۹۶: ۴۳۵)

در دیدگاه‌های حضرت آیت‌الله جوادی آملی، مبانی شامل، مرکب بودن وجود انسان، عقلانی و اندیشه ورز بودن انسان، خداجویی و بندگی خدا، معرفت پذیر بودن انسان، کرامت و تاثیر و تاثر انسان نسبت به محیط و اصول، شامل: هماهنگی بین قوا، ذکر، تفکر، زهد و تقوا، تعلیم، تقدم تزکیه بر تعلیم، عزت، اصلاح محیط بیرون، اصلاح و تحول باطن. برای تحقق این اصول روش‌هایی مانند: شناخت نفس، ریاضت، یاد خدا، یاد معاد، یادآوری نعمت، عبرت

آموزی، انذار و تبشیر، سیر در انفس، سیر در آفاق، مراقبه و محاسبه، ترک معاصی، مجاهده و تحمیل به نفس، حکمت و جدال احسن، تمثیل، اثبات و برهان، توأم کردن علم و عمل، تزکیه، استفاده از نقل و عقل، پاسخگویی به شبهات، شناخت رذایل اخلاقی، تمحیص دل، همنشین، تمثیل اخلاقی، محبت، صیانت از فطرت، ایمان و انجام دستورات دینی، امر به معروف و نهی از منکر، الگوسازی، تقویت عزم و اراده، اعطای بیش، استغفار و توبه و شکر، می باشد. (آقای، ۱۳۹۴)

شهید مطهری نیز برای تعلیم و تربیت اسلامی اهدافی مانند پرورش نیروی تفکر و اندیشه، پرورش حس مسئولیت اجتماعی، پرورش نیروی ایمان و تعبد، پرورش حس زیبا گرایی و انبساط روحی، پرورش نیروی اراده و بهره گیری از اختیار و پرورش جسم تبیین نموده اند. (صالحی و همکاران، ۱۳۹۴)

در عرصه تربیت، سیاست های اتخاذی که خود مقدمه ای برای نیل به اهداف بالاتر است نقش مهمی در تحقق یا ناکامی آن دارد. سیاست گذاری تربیتی عبارت است از سیاست هایی که مراجع مختلف حوزه تربیت در کشور، از قبیل مجلس، دولت، حوزه های علمیه، دانشگاه ها و ... که حافظان ثغور تربیتی جامعه می باشند، می گیرند. برای مثال، دولت، در مفهوم کلی آن، نهاد قانونی برای خط مشی گذاری تربیتی است و به شکل های مختلف مانند برنامه ریزی، وضع قوانین و ضابطه ها به تعیین خط مشی تربیتی می پردازد. براساس تعریف های سیاستگذاری، شروع چرخه سیاستگذاری تربیتی، از احساس معضل تربیتی و یا آرمانی تربیتی برای جامعه است، که بتوان آن را تصور نمود و ادامه چرخه سیاستگذاری تربیتی، ارزیابی از سیاست های اجرا شده در حوزه تربیت است که این ارزیابی باعث بهبود برنامه ریزی خواهد شد. این تصمیمات، دو وجه سلبی و ایجابی دارند و می خواهند جامعه را به خیری در زمینه تربیت برسانند و یا از شرّی باز دارند. (عصاره نژاد دزفولی، ۱۳۹۷)

با نگاهی گذرا به نظریه های تربیتی باستان می توان سیاستهای پرورشی آنها را در دو طیف دسته بندی کرد.

- ۱- در شرق، سیاست بر محور ساختن افراد وارسته و گوشهگیر از دنیا می چرخید.
 - ۲- در غرب، به دنبال ایجاد قانون، نظم و حکومت داری بودند.
- در ایران پس از اسلام دانشمندان بسیاری در مورد تربیت ارائه نظر کرده اند. از میان آنها امام

محمد غزالی، خواجه نصیر طوسی، عنصرالمعالی، ابن سینا و سعدی نظریه های منظم تری ارائه داده اند. عمده نظرات دانشمندان در باب تربیت، مبتنی بر سفارشهای ویژه ای بوده که در دین اسلام در زمینه های علم جویی، مبارزه با جهل و نادانی مطرح شده بود. پس از رسانس، در غرب دانشمندان بسیاری به توصیف نظریات تربیتی پرداختند. از میان آنها می توان به نامهایی چون بیکن، دکارت، پستالوژی، هربارت، روسو، پیازه و... و در قرن اخیر به دیویی اشاره کرد. در کشور ما نیز هم زمان افرادی چون ناصر کبیر، سعدی، علامه نائینی، علامه حلی و... و در باب تربیت جدید نیز به نام بزرگانی چون دکتر شکوهی، دکتر شریعتمداری، دکتر شریعتی و استاد شهید مطهری برمی خوریم. پس از انقلاب اسلامی سیاستهای تربیتی مبتنی بر دین و مذهب اتخاذ گردید. در نظام جمهوری اسلامی مولفه های تربیتی با توجه به نظریه های اندیشمندان اسلامی مانند شهید مطهری و... که در حوزه اسلامی نگاه ویژه ای به تربیت داشتند، استخراج گردید و مبنای سیاست گذاری ها شد. (دشمن زیاری، ۱۳۹۵)

اراده، تصمیم و حمایت تصمیم گیران و نخبگان سیاسی در تدوین سازوکارها، راهبردها و راهکارهایی برای اجرایی شدن مقوله های کارکردی سیاستگذاری آموزشی، کارآمدی و توانمندسازی نظام تعلیم و تربیت در دستیابی به اهداف را میسر می سازد از آن جا که آشنایی دولتمردان با ظرفیت ها و قابلیت های گسترده ی فرایند سیاستگذاری آموزشی و نقش تعیین کننده اش در توفیق نظام تعلیم و تربیت، در ورود این حوزه ی سیاستگذاری به پنجره ی سیاسی و مرحله ی دستورکاری چرخه ی سیاستگذاری بسیار مؤثر استبا توجه به ماهیت پیچیده، چند بعدی و متغیر مسائل آموزشی و تربیتی، بهره گیری سیاستگذاران از خرد جمعی، هم اندیشی و همفکری تمام ذینفعان و صاحب نظران در فرایند سیاستگذاری آموزشی امری عقلانی است. این رویکرد مشارکت جویانه، زمینه ی جلب همکاری اندیشکده ها، گروهها و انجمن های داوطلبانه و نیز همراهی شبکه ها و اتاقهای فکر و نهادهای مدنی و مردم نهاد را در تدوین و اجرای سیاست ها پدید می آورد. (حیدری، ۱۳۹۸)

نقش ارزش ها و مشارکت در سیاست گذاری، ارزش های نافذ هر جامعه ای، نقش اساسی و جهت دهنده ای در نحوه ی سیاست گذاری دارند. انسان به عنوان محور، به فرآیند سیاست گذاری روح می بخشد. انسان ها ارزش های خود را از مذهب، خانواده، اجتماع و فرهنگ به

دست می آورند. در یک نظام حکومتی مبتنی بر اسلام ارزش هایی چون مشورت و توکل می توانند موضوعات عمده ی سیاست گذاری باشند. (دشمن زیاری ، ۱۳۹۵)

پیشینه پژوهش

محمدمدی پویا و همکاران (۱۳۹۸) در مقاله ای تحت عنوان « تربیت زمینه ساز تمدن نوین اسلامی با تأکید بر اندیشه مقام معظم رهبری » مولفه های احصاء شده تحقق تمدن نوین اسلامی را معنویت، علم گرایی، اخلاق، عقلانیت، عدالت، وحدت گرایی، پیشرفت، مجاهدت مداوم و پویایی فرهنگ عنوان کرده اند و معتقدند که تربیت مبتنی بر اسناد تحولی کشور، با اثرگذاری بر مؤلفه های تمدن نوین اسلامی، زمینه را برای تحقق تمدن نوین اسلامی فراهم می سازد.

فرمهبینی فراهانی و خاری آرانی (۱۳۹۴) در تحقیقی با عنوان «تربیت دینی زمینه ساز تمدن نوین اسلامی» به بررسی ابعاد تربیت دینی برای شکل گیری تمدن نوین اسلامی پرداخته اند بر مبنای این پژوهش، تربیت دینی عواملی را می آفریند که می تواند به عنوان روح فرهنگی، تحول آفرینی، بالندگی و رشد تمدن را در پی داشته باشد. تمدن اسلامی در دوره های مختلف، همواره تحت تأثیر دین، مخصوصاً تربیت آن بوده و آثار تربیتی دین بر فرهنگ و تمدن هویدا بوده است.

عارفی گوروان (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان « زمینه های تحقق تمدن نوین اسلامی در جامعه اسلامی از دیدگاه مقام معظم رهبری » دیدگاه های ایشان در زمینه تمدن نوین اسلامی و سپس فرایند تحقق آن را در پنج مرحله ای که شامل انقلاب اسلامی، تشکیل نظام اسلامی، تشکیل دولت اسلامی، تشکیل کشور اسلامی، و نهایتاً تشکیل دنیای اسلامی است بررسی نموده اند و چنین نتیجه گرفته اند که مقام معظم رهبری در تدوین زمینه های شکل گیری تمدن نوین اسلامی بیشترین توجه را به سبک زندگی ابراز داشته اند و بقیه زمینه ها نظیر فناوری، اقتصاد، صنعت و .. عاملی برای نیل به سبک و فرهنگ صحیح زندگی و دستیابی به تعالی و پیشرفت حقیقی هستند

عزتی و همکاران (۱۳۹۸) در مقاله ای تحت عنوان «مؤلفه های تمدن نوین اسلامی و الزامات شکل گیری و ثمرات آن مبتنی بر بیانات مقام معظم رهبری» به تدوین الگوی تمدن نوین اسلامی پرداخته و براساس شناسه های استخراجی، دو بعد سخت افزاری و نرم افزاری و پنج مؤلفه برای

تمدن نوین اسلامی مشخص کرده اند. همچنین الزامات شکل گیری تمدن نوین اسلامی را تبیین نموده اند که شامل دو بعد ملی دارای ۸ مولفه و فرا ملی دارای ۲ مولفه می باشد.

خواجه سروی و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان «مولفه های اصلی تمدن سازی انقلاب اسلامی با تاکید بر نقش عقلانیت، معنویت و علم گرایی» به بررسی این مولفه ها پرداخته اند و این پژوهش نمایانگر آن است که تمدن باید جنبه های معنوی انسانها را نیز در بر بگیرد و تنها متکی بر عقل نباشد. لذا سطوح و مبانی عقلانیت باید در مجرای اسلامی و الهی آن تحقق پیدا کند. علم نیز یک نوع شناخت است که باید برخاسته از آموزه های اسلامی باشد.

اکبری و رضایی (۱۳۹۳) نیز در مقاله ای با عنوان «واکوی شاخصه های تمدن نوین اسلامی در اندیشه های مقام معظم رهبری به بررسی شاخصه های اسلامی پرداخته اند. در این تحقیق شاخصه ها در نگاه مقام معظم رهبری به عام و شاخصه های نوین تمدن اسلامی تقسیم شده اند. شاخصه های عام درمنظر ایشان، محوریت قوانین قرآن، ایمان، خردورزی، علم، اخلاق، مجاهدت، حکومت مردمی، پرهیز از تحجر، ایجاد رفاه عمومی، عدالت و... است. و شاخصه های نوین تمدن اسلامی عبارتند از تلاش، کار و خلاقیت، رسانه های مدرن، هنر و سینما، بهبود روابط بین الملل و صدور احکام فقهی متناسب با نیازهای نوین بشر.

جهان بین و همکاران (۱۳۹۳) در تحقیقی با عنوان «فرایند تحقق تمدن اسلامی از دیدگاه آیت الله خامنه ای» به مراحل تحقق تمدن اسلامی از منظر حضرت آیت الله خامنه ای پرداخته، و ارکان و پایه های تمدن را چهار عامل دین جامع، عقلانیت، علم و اخلاق ذکر کرده اند. مسئله اصلی این پژوهش تبیین اندیشه های رهبر معظم انقلاب در زمینه لوازم پیشینی تحقق دولت، جامعه و تمدن اسلامی بوده است.

روش پژوهش

این پژوهش بر اساس هدف، کاربردی است، زیرا هدف این است که عناصر و مؤلفه ها و اقدامات مورد نیاز به منظور تحقق تربیت تمدن ساز را شناسایی و الگوی متناسب با آن را ارائه نماید؛ از منظر روش اجرا، توصیفی از نوع اکتشافی است زیرا بر اساس هدف پژوهش، برای شناسایی عناصر و مؤلفه ها برای تحقق تربیت عقیدتی سیاسی تمدن ساز باید شرایط پدیده مورد

بررسی در اندیشه رهبر معظم انقلاب توصیف و تحلیل شود. از روش نظریه برخاسته از داده ها و از طرح نخواستگلیزر برای روش کیفی استفاده شد. در این طرح، با این پیشفرض که باید امکان داد تا نظریه از داده تکوین یابد، نه اینکه مقوله های ویژه ای را مورد تأکید قرار داد (بازرگان ۱۳۹۳) سعی شد الگویی به منظور تحقق تربیت عقیدتی سیاسی تمدن ساز از تحلیل بیانات استخراج شود. به عبارتی بر اساس تفکرات و اندیشه های فرماندهی کل قوا، سعی شد عناصر، مؤلفه ها، سیاستها و اقدامات مورد نیاز در راستای محقق شدن تربیت تمدن ساز شناسایی شود. روش تحلیل داده ها و اطلاعات، تحلیل مضمون بود که روشی برای شناخت، تحلیل و گزارش الگوهای موجود در داده های کیفی است (براون و کلارک ۲۰۰۶) در این روش، تحلیل مبتنی بر استقرای تحلیلی است که در آن محقق از طریق طبقه بندی داده ها و الگویابی درون داده ها و بروندادها به یک سنخ شناسی تحلیلی دست می یابد. علت استفاده از این روش این بود که باید ابتدا مضامین و مقوله های مورد نیاز برای تحقق تربیت عقیدتی سیاسی تمدن ساز شناسایی می شد. شناسایی این مضامین، در تدوین الگو ضروری بود. به عبارتی بر پایه این مضامین الگوی نهایی تدوین و طراحی می شد.

برای تحلیل مضمون شیوه های متفاوتی مانند دپوی و گیتلین، ولکات، استربرگ، میلز و هابرم، لوفلند و لوفلند وجود دارد (محمدپور، ۱۳۹۲). روش دپوی و گیتلین (۲۰۰۵) یکی از نسخه های طبیعت گرا و کارآمد از تحلیل مضمون است. این رویکرد، خاص مطالعات میدانی است و شامل شش مرحله آشنایی با داده ها، کدگذاری، جستجو برای مضامین، تشکیل مضامین، مرور مضامین، تعریف و نامگذاری مضمون و نگارش میشود براون و کلارک (۲۰۰۶).

یافته ها

سوال اول: عناصر و مولفه های اصلی تربیت عقیدتی- سیاسی تمدن ساز مبتنی بر فرمایشات مقام معظم رهبری چیست؟

در پاسخ به این سؤال ابتدا ۲۰ کد باز به دست آمد. در تحلیل فرمایشات مقام معظم رهبری، بر اساس مراحل دپوی و گیتلین (۲۰۰۵)، مضمون هایی پدیدار شدند که همگی پیرامون نظرات فرمایشات مقام معظم رهبری در عناصر و مؤلفه ها و اقدامات تربیت عقیدتی- سیاسی تمدن ساز

بود. بعد از تحلیل هر سخنرانی مقام معظم رهبری، جملات مرتبط در تک تک سخنرانی‌ها مشخص شدند و کدها استخراج شد. کدگذاری هر سخنرانی به طور مجزا اما سازماندهی طبقات با توجه به وجوه مشترک بین سخنرانی‌ها انجام شد. سپس بازخوانی و بازنگری کدها منجر به حذف کدهای تکراری و ادغام برخی از کدها شد. برخی طبقه‌ها به زیرطبقه‌ها تقسیم و برخی طبقه‌ها در هم ادغام شدند. پس از کدگذاری محوری مفاهیم شناسایی شده، ۷ مقوله اصلی به عنوان مؤلفه‌های اصلی در زمینه‌ی عناصر و مولفه‌های اصلی تربیت عقیدتی - سیاسی تمدن‌ساز از فرمایشات مقام معظم رهبری شناسایی شد که در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱: عناصر و کدهای شناسایی شده عناصر و مولفه‌های اصلی تربیت عقیدتی - سیاسی تمدن‌ساز مبتنی بر بیانات

مقام معظم رهبری

عناصر	کدهای مرتبط شناسایی شده	
گزینه‌ش	روحیه انقلابی، حسن شهرت خانواده، آمادگی معنوی	پیش‌بیند
نیازسنجی	نیازهای فردی، نیازهای اجتماعی، نیازهای سازمانی	فرآیند
هدف	تربیت دینی، تربیت فرهنگی، تربیت سیاسی، تربیت نظامی	
مجریان	حوزه علمیه، نمایندگی ولی فقیه	
روش اجرا	پویایی	
توانمندسازها	باور اعتقادی، اندیشه ورزی، تکرار و تلقین	
ارزش آفرینان	تربیت یافتگان	برآیند

بر اساس نتایج حاصل از سوال اول مبتنی بر عناصر و مولفه‌های اصلی تربیت عقیدتی - سیاسی تمدن‌ساز از فرمایشات مقام معظم رهبری، ۷ مفهوم جذب و گزینه‌ش، نیازسنجی، هدف، مجریان اجرا، روش اجرا، توانمندسازها و ارزش آفرینی بود. سوال دوم بر مبنای این مفاهیم شکل گرفت که در آن اقدامات و سیاست‌های مرتبط با هر یک از این مفاهیم مورد سوال قرار گرفت.

سوال دوم: اقدامات و سیاست‌های مرتبط با هر مولفه عناصر و مولفه‌های اصلی تربیت

عقیدتی - سیاسی تمدن‌ساز مبتنی بر فرمایشات مقام معظم رهبری کدامند؟

در پاسخ به این سوال ۷۱ کد باز به دست آمد؛ پس از کدگذاری محوری کدهای شناسایی شده، ۱۸ اقدام و سیاست در راستای مؤلفه های شناسایی شده تشخیص داده شد که جزئیات آن در جدول ۲ نشان داده شده است.

جدول ۲: اقدامات و سیاست های مرتبط با هر مولفه عناصر و مولفه های اصلی تربیت عقیدتی - سیاسی تمدن ساز مبتنی

بر بیانات مقام معظم رهبری

کدهای شناسایی شده	سیاست ها و اقدامات	عناصر	
ولایت مداری	حسن شهرت خانواده		
پاکدامنی			
درک انقلابی	روحیه انقلابی	جذب و گزینش	پیشایند
آمادگی عمل انقلابی			
تقوا	آمادگی معنوی		
توجه به خدا			
دعا و استغفار			
ذکر			
سن	نیازهای فردی		
فرهنگ			
تحصیلات			
محیط اجتماعی	نیازهای اجتماعی	نیازسنجی	فرآیند
خانواده			
محیط ملی			
محیط منطقه ای			
محیط بین المللی	نیازهای سازمانی		
رسته های خدمتی			
رده های خدمتی (عضو نیروی زمینی، نیروی هوایی، نیروی دریایی، نیروی قدس)			

عناصر	سیاست‌ها و اقدامات	کدهای شناسایی شده
هدف	تربیت دینی	تقید و پابندی‌ها
		مجاهدت با نفس
		مجاهدت با هواها و انگیزه‌های مادی
		ایمان
		اخلاص
		بی‌طمعی نسبت به زخارف دنیوی
	تربیت فرهنگی	تضمین آینده‌ی مستقل
		تضمین آینده‌ی متعالی
		تضمین سرفرازی ملت
		تعمیق باورهای دینی
		فرهنگ‌ایثار و شهادت
	تربیت سیاسی	عزت و اقتدار انقلاب اسلامی
		دفاع و مقاومت
		منافع ملی
		بصیرت‌افزایی
روحیه جهادی و انقلابی		
شجاعت		
تربیت نظامی	آماده به کار بودن	
	صیانت از ارزش‌های دفاع مقدس	
	روحانیون عالم و عامل و اثرگذار	
	روحانیون هماهنگ با سیاست‌های ابلاغی	
مجریان	حوزه علمیه	روحانیون هم‌افزای با فرماندهان سپاه
		روحانیون آشنا با فناوری جدید
	سازمان‌های عقیدتی سیاسی (نماینده‌گی ولی فقیه)	تعلیم تربیت
		سیاست‌گذاری
		برنامه‌ریزی
		هماهنگی
		نظارت
		تعامل هم‌افزا با ستاد کل
		ارزشیابی

عناصر	سیاست‌ها و اقدامات	کدهای شناسایی شده
روش اجرا	پویایی	خلافت و نوآوری
		به روز بودن
		مشارکتی
توانمندسازها	باورهای اعتقادی	پاسخگویی به نیازها
		جلسات موعظه
		برخوردهای خوب
		سوق دادن به نماز، عبادت، ذکر، تضرع، توسل و ...
	اندیشه‌ورزی	ایمان آگاهانه
		روشن بینی
	تکرار و تلقین	عمق فکری
		صحبت کردن
		نصیحت کردن
	جو سازمانی	روحیه دادن
		دیدار با خانواده‌ی شهدا
		زیارت قبور شهدا
تبیین و ترویج معیارهای ایثار و شهادت		
ارزش آفرین	تربیت یافتگان	خدایمحوری
		خداجویی
		عامل به فضائل اخلاقی
		مسئولیت پذیر و متعهد
		رفتار مردمی
		رفتار بر اساس بینش و بصیرت دینی
		رفتار بر اساس بینش و بصیرت سیاسی
		دفاع از ارزش‌های انقلاب اسلامی

در نهایت پس از احصای اقدامات و سیاستهای متناسب با مؤلفه های استخراج شده، در راستای تحقق تربیت عقیدتی سیاسی نیروهای مسلح تمدن ساز، الگوی ذیل ترسیم شد.

شکل ۱: مدل نهایی پژوهش
پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

نتیجه گیری

یکی از ابعاد فلسفه وجودی مسئولیت های عقیدتی سیاسی در تأمین سلامت فکری و اخلاقی و تغذیه اعتقادی- سیاسی و رفتاری کلیه کارکنان و در یک کلام تعلیم و تربیت اسلامی آنان به منظور ایجاد توانایی و آمادگی فکری و معنوی لازم در آنها برای دفاع همه جانبه از انقلاب اسلامی و در نهایت فراهم کردن زمینه تمدن نوین اسلامی که تحقق بخش عمده این مأموریت خطیر در پرتو تربیت و آموزش کارآمد و بالنده ای است که عناصر و مولفه های آن باید از اندیشه

های ولی امر مسلمین و فرمانده کل قوا استخراج و توسط تربیت و آموزش عقیدتی سیاسی در نیروهای مسلح، برنامه ریزی و به فراخور نیازهای فراگیران و مخاطبان و در راستای اهداف مشخص شده، اقدامات و سیاست ها اجرا شود تا زمینه ارتقای روحی و معنوی و تقویت دانش، بینش و منش اسلامی کارکنان فراهم و گام های عملی در جهت تمدن سازی برداشته شود. این پژوهش با هدف شناسایی مولفه ها و شاخص های تربیت عقیدتی سیاسی تمدن ساز و ارائه الگویی بدین منظور انجام شد. نتایج به دست آمده از کدگذاری ها نشان داد که ۷ مولفه جذب و گزینش (با کدهای شناسایی شده حسن شهرت خانواده، روحیه انقلابی و آمادگی معنوی)، نیازسنجی (با کدهای نیازهای فردی، اجتماعی و سازمانی)، هدف (با کدهای تربیت دینی، فرهنگی، سیاسی و نظامی)، مجریان اجرا (با حوزه علمیه و نمایندگی ولی فقیه)، روش اجرا (با پویایی)، توانمندسازها (با باورهای اعتقادی، اندیشه ورزی، تکرار و تلقین و جو سازمانی) و ارزش آفرینی (با کد تربیت یافتگان) در این زمینه متمرکز هستند. و بر این اساس الگویی به شرح ذیل طراحی شد: عنصر اول تربیت تمدن ساز، جذب و گزینش است. اولین قدم موفقیت در این مسیر، جذب و گزینش سرمایه ی انسانی متناسب با اهداف نیروهای مسلح است. کد اجرایی نخست این عنصر، حسن شهرت خانواده است که کدهای مورد نیاز برای تحقق آن ولایت مداری و پاکدامنی است. حسن شهرت خانواده و اشتها به خوبی ها و دل های فارغ از دغدغه های دنیا و در همه احوالات کسب رضای الهی، از جمله ویژگی این خانواده هاست و شناخت این افراد در وصیت امام علی (ع) به فرزند بزرگوارشان آمده است « إِنَّمَا يُسْتَدَلُّ عَلَى الصَّالِحِينَ بِمَا يُجْرِي اللَّهُ لَهُمْ عَلَى أَلْسِنِ عِبَادِهِ، فَلْيَكُنْ أَحَبُّ الدُّخَانِ إِلَيْكَ ذَخِيرَةَ الْعَمَلِ الصَّالِحِ؛ همانا نیکوکاران را از طریق آنچه خداوند بر زبان بندگانش جاری می کند، می توان شناخت؛ پس باید که محبوبترین و بهترین اندوخته ها در نظر تو ذخیره کردار شایسته باشد». (بحار الانوار، ج ۶، ص ۳۷۲) ولایتمداری که التزام عملی در پذیرش ولایت الهی و در طول آن ولایت پیامبر و ائمه و ولی فقیه زمان است و عفت و پاکدامنی که مانع از آلوده شدن انسانها به معاصی و خویشستن داری از محرمات الهی را موجب می شود از مهمترین عناصر گزینش هستند، کد دوم شناسایی شده ی جذب و گزینش روحیه انقلابی است که با اقدام های درک انقلابی و آمادگی عمل انقلابی اجرایی می شود. انقلابی کسی است که اهل اقدام و عمل است و دارای شجاعت و شهامت و بر مشکلات از طریق خلاقیت

و ابتکار فائق می آید و بن بست شکن است و امیدوار به آینده ای روشن . کد سوم آمادگی معنوی با اقدام تقوا ، توجه به خداوند متعال، دعا و نیایش و استغفار و ذکر است. به زعم فرمehینی فراهانی و همکاران (۱۳۹۴) اساسی ترین شاخصه تمدن خدا محوری است. اعتقاد به وحدانیت خداوند و توحید در همه ابعاد ذاتی، صفاتی، ربوبی، عبادی، اطاعت، ولایت و حاکمیت . تقوا و توجه به خداوند و ذکر و یاد خدا مانند دژی است که در برابر گناهان از انسان محافظت می کند و غفلت از آن موجب تنگی و سختی در زندگی است و دعا و نیایش و راز و نیاز با معبود مایه آرامش است ، آمادگی معنوی که در نظام تربیت و آموزش عقیدتی سیاسی آن را یکی از اهداف نظام معرفی می کند و از کدهای شناسایی شده دیگر برای جذب و گزینش است مسئله بسیار مهمی است که مقام معظم رهبری نیز آن را در کنار آمادگی رزمی برای نیروهای مسلح لازم می داند: «برای یک نیروی مسلح ، مهمترین مسئله این است که از لحاظ دل و عزم و ایمان و همچنین از لحاظ جسم و وجود خارجی دارای تبحر و آمادگی رزمی و سازمانی و جسمانی باشد . ایمان و انگیزه و روحیه در کنار آموزش ، سازماندهی ، ترتیب ، نظم و امکانات ، دو بال اساسی برای یک نیروی مسلح است .(بیانات در دیدار پرسنل نیروی زمینی سپاه انقلاب اسلامی (۸۳/۱۲/۱۹)

مؤلفه بعدی ، تربیت عقیدتی سیاسی تمدن ساز نیازسنجی است . نیازسنجی فرآیندی است نظام دار برای اندازه گیری وضع موجود با وضع مطلوب در حوزه های دانشی، نگرشی و رفتاری مبتنی بر نظام ارزشی حاکم بر سازمان. که با کدها و گویه های زیر تعریف شد نیازهای فردی با سن ، فرهنگ و تحصیلات که این نیازها در افراد مختلف در سنین و فرهنگ ها و تحصیلات با یکدیگر متفاوت هستند و به فراخور هر یک از آنها باید طراحی های آموزشی متفاوت صورت گیرد ؛ نیازهای اجتماعی با محیط اجتماعی ، خانواده ، محیط ملی ، منطقه ای و بین المللی. در اینگونه نیازها متناسب با هر محیط ، از کوچکترین آنها که از خانواده آغاز و تا گسترده ترین آنها در سطح بین المللی گسترش پیدا می کند آموزش هایی لازم و ضروری است ؛ نیازهای سازمانی با رسته های خدمتی و رده های خدمتی (نیروی زمینی، نیروی هوایی، نیروی دریایی، نیروی قدس و سازمان بسیج) در تعیین نیازهای آموزشی و تربیتی باید آموزش ها به فراخور وظایف و مسئولیت های هر یک از کارکنان بصورت مجزا برای آنان طراحی و اجرا شود .

عنصر سوم هدف شناخته شد. کد شناسایی شده در این زمینه: تربیت دینی است. که با تقید و پایبندی ها، مجاهدت با نفس، مجاهدت با هواها و انگیزه های مادی، ایمان، اخلاص و بی طمعی نسبت به زخارف دنیا تبیین شد. به اعتقاد فرمهبینی فراهانی و همکاران (۱۳۹۴) تربیت دینی مجموعه تدابیر و روشهایی که برای ایجاد، ابقاء و اکمال عقاید، اخلاق و اعمال دینی اتخاذ و اجرا میگردند. جهت اینکه تربیت دینی زمینه سازی تمدن نوین اسلامی باشد، نخست باید تقوی و پرهیزکاری را پیشه کرد. حقیقت تقوی همان احساس مسئولیت درونی است که انگیزه هدایت و بهره گیری از آیات الهی و زمینه ساز هر برنامه تکاملی و حرکت سازنده است. چنانکه اطاعت بیگانگان و بی اعتنائی به هیمنه پوشالی ابرقدرتها نیز از آثار تقوی است. قرآن کریم هدف از تربیت دینی را طاعت و بندگی خداوند بر اساس علم، معرفت، تقوا و عمل صالح معرفی می کند (پور طهماسبی، ۱۳۹۱) کد شناسایی شده بعدی مولفه هدف، تربیت فرهنگی است که اجرای آن تضمین آینده مستقل، تضمین آینده متعالی، تضمین سرفرازی ملت، تعمیق باورهای دینی و فرهنگ ایثار و شهادت را به دنبال خواهد داشت. وقتی باورهای دینی به همراه فرهنگ ایثار و شهادت در درون انسان ریشه بدواند هیچ نیرویی نمی تواند در برابر آن مقاومت کند و این معنا در دفاع مقدس متبلور شده است، کد بعدی استخراج شده، تربیت سیاسی است که نتیجه ی آن عزت و اقتدار انقلاب اسلامی، دفاع و مقاومت، منافع ملی و بصیرت افزایی خواهد بود اقتدار و تثبیت نظام در گرو بصیرتی است که افراد در تربیت سیاسی آن را کسب می کنند پرورش روحیه پاسداری از حاکمیت و استقلال همه جانبه کشور و نفی هر گونه سلطه گری و سلطه پذیری ظالمانه و نیز پرهیز از ستمگری و ستم کشی. کد نهایی شناسایی شده مولفه هدف، تربیت نظامی با کدهای روحیه جهادی و انقلابی، شجاعت، آماده به کار بودن و صیانت از ارزش های دفاع مقدس است اگر تربیت نظامی با مولفه های خاص آن در نظام اسلامی یعنی ایمان و اعتقاد راسخ به خداوند متعال که همواره مورد تاکید فرمانده کل قوا و اصلی ترین شاخصه نیروهای مسلح در جمهوری اسلامی است همراه باشد پیام آور روحیه جهادی یعنی کار بدون چشمداشت مادی و برای کسب رضایت الهی است و آماده به کار بودن و روحیه شجاعت را در افراد تقویت و نتیجه دیگر آن دفاع از ارزش های دفاع مقدس است.

عنصرشناسایی شده چهارم به عنوان مولفه ها و شاخص های تربیت تمدن ساز در تحقیق حاضر مجریان است که یکی از کدهای مورد نیاز برای تحقق آن، حوزه علمیه از طریق روحانیون عالم و عامل و اثرگذار است مریانی که خود عاملند و اسوه و الگوی متریان اند و آنقدر در کار خود حاذقند که به مثابه محرکی کارخانه احساس مربی را به کار می اندازند اگر متریان را عالمانی تربیت کنند که در عمل نیز خود به انجام آن پایبند باشند اثر شگرفی را در مخاطب خواهند گذاشت و قرآن کریم نیز بر آن تاکید کرده است: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ. اى کسانی که ایمان آورده اید! چرا سخنی می گوئید که عمل نمی کنید؟» (صف / ۲)، روحانیون هماهنگ با سیاستهای ابلاغی، اگر این مرییان بر اساس سیاست های ابلاغی عقیدتی سیاسی و حوزه نمایندگی که در سلسله مراتب بر روی آنها کار فکری صورت گرفته عمل نمایند نتیجه مطلوب حاصل خواهد شد. روحانیون هم افزای با فرماندهان مسلم است اگر دو حوزه بتوانند با تعامل، ماموریتها را پیش ببرند و روحانیون مربی هم با همکاری فرماندهان به تربیت همت گمارند ظرفیت فرماندهی در همه مراحل به عنوان پیشران تربیت عمل خواهد کرد. روحانیون آشنا با فناوری جدید تعلیم و تربیت دیگری است که موجب تأثیر در برنامه ریزی درسی، افزایش میزان اهمیت و اعتبار محتوای برنامه درسی، افزایش میزان علاقه مندی فراگیران، ارائه دانش با ساختاری مناسب، افزایش سودمندی برنامه درسی، انعطاف پذیری برنامه درسی و افزایش میزان یادگیری فراگیران (ر. ک نجفی، ۱۳۹۰) خواهد شد. دومین کد استخراج شده نمایندگی ولی فقیه (سازمان های عقیدتی سیاسی) است که با اقدام سیاستگذاری، برنامه ریزی، هماهنگی، نظارت، تعامل هم افزا با ستاد کل و ارزشیابی اجرایی می شود.

مولفه ی بعدی تربیت تمدن ساز، روش اجرا است؛ که با کد پویایی و گویه های خلاقیت و نو آوری، به روز بودن، مشارکتی و پاسخگویی به نیازها، تعریف شد. عبداللهی (۱۳۸۷) معتقد است ابتکار و خلاقیت اتخاذ جهت گیری مثبت و سازنده در مسیر تکامل و رشد مادی و معنوی برای سعادت و کمال انسانی و سود جستن عاقلانه از منابع مادی با دیدگاه خلاقانه، نوآورانه برای رسیدن به رشد و شکوفایی همه جانبه مد نظر می باشد. استفاده از شیوه ها و فناوری های نوین در امر تربیت به همراه مشارکت مربی و فراگیر به صورت متوازن و توأمان در فرآیند یاددهی و

یادگیری و پاسخگویی به نیازهای متریبان و فراهم کردن زمینه تحقق آن از طریق اقدامات و برنامه های آموزشی و تربیتی از مهمترین مباحث در روش اجراست.

پنجمین مولفه ی شناخته شده این پژوهش ، توانمند سازها است که با کدها و گویه های زیر تعریف شد **کد** باورهای اعتقادی با گویه های ، جلسات موعظه که در دین اسلام و در عالم تشیع از دیر باز بعنوان تاثیر گذارترین شیوه تربیت معرفی شده است .به هنگام وعظ، سخن به گونه ای به شنونده القاء می شود که در قلب او نفوذ می کند و حالت رقت و صفا و نورانیت در او به وجود می آورد امام علی (علیه السلام) به فرزند بزرگوارشان توصیه می کنند: « احی قلبک بالموعظه» (نهج البلاغه ، نامه ۳۱). ایشان موعظه را به نوری تشبیه می نماید که هنگام تابیدن بر نفس انسان به آن نورانیت می بخشد «المواعظ صقال النفوس، و جلاء القلوب .موعظه نفس انسان ها را صاف و نورانی می کند» (غرر الحکم ، حدیث ۱۳۹۹)؛ برخوردارهای خوب یعنی رفتارهای الگو گرفته از بزرگان و آموزه های دینی و همراه با خوش خلقی و سعه صدر، سوق دادن به نماز، عبادت، ذکر، تضرع، توسل و ایمان گاهانه . عبادت پیوند قلبی بین انسان و خالق و مرکبی برای تقرب به خدا و اصلاح نفس است اگر انسانها مزه عبودیت را بچشند پایبندی آنها به اخلاق ، عدالت و حقوق بیشتر خواهد شد و همین حلاوت آنها را از لغزشگاه ها حفظ خواهد کرد ؛ کد اندیشه ورزی با گویه های روشن بینی و عمق فکری. به زعم ایمانی خوشخو و علیخانی (۱۳۹۱) از نگاه قرآن انسان رشد یافته کسی است که اهل اندیشه ورزی ، دقت نظر و تشخیص باشد و مکرر خداوند متعال مردم را به تفکر و تعقل و نگاه اندیشمندانه دعوت کرده است و کسانی را که از نیروی عقل بهره نمی برند را سرزنش می کند . « بدترین جنبنندگان نزد خدا ، افراد کر و لالی هستند که اندیشه نمی کنند» (انفال / ۲۲) ، کد تکرار و تلقین با صحبت کردن ، نصیحت کردن و روحیه دادن و نهایتا کد جو سازمانی با دیدار با خانواده شهدا ، زیارت قبور شهدا و تبیین و ترویج معیارهای ایثار و شهادت .این فرهنگ مجموعه ای از اعتقادات ، ارزش ها ، باورها ، افکار و دلبستگی هایی است که در جریان انقلاب با توجه به پیشینه ملت ایران بارور شد و در دفاع مقدس به اوج خود رسید و جریان آن در رگهای جوانان موجب اشاعه فرهنگ ناب اسلامی ، دفاع هوشیارانه در مقابل توطئه ها و شیطنت ها و مقاومت و پویایی جامعه است.

آخرین عنصرشناسایی شده ی عناصر و مولفه های تربیت تمدن ساز، ارزش آفرینی است که کد مورد نیاز برای محقق شدن آن، خدا محوری، خدا جویی، عامل به فضایل اخلاقی، مسئولیت پذیر و متعهد، رفتار مردمی، رفتار بر اساس بینش و بصیرت دینی، رفتار بر اساس بینش و بصیرت سیاسی و دفاع از ارزش های انقلاب اسلامی می باشد. هاشم ندایی (۱۳۹۳) در استخراج اصول تعلیم و تربیت کارکنان سپاه، در اصول حیطة اعتقادی کارکنان به اصل خدا محوری، اصل انتقال توأم اعتقاد و عمل اسلامی به کارکنان، اصل توجه به هدف اسلام و انقلاب اسلامی، اصل پرورش روحیه دینی، ایمانی و انقلابی در نظام آموزش کارکنان معتقد است.

آرمان اساسی انقلاب اسلامی دستیابی به تمدن نوین اسلامی است که در بر دارنده مرجعیت علمی، اقتدار جهانی، دین خواهی، خرد گرایی و عدالت محوری و اتحاد جهان اسلام است و تحقق آن در گرو رشد و تعالی فرهنگی است که تربیت تحول آفرین و بالنده موثرترین مولفه برای رسیدن به این هدف ترسیم شده است و این مهم مستلزم الگوی کارآمد در تربیت عقیدتی سیاسی است. بر این اساس در تحقیق حاضر بیانات فرمانده معظم کل قوا مورد واکاوی قرار گرفت و عناصر جذب و گزینش، نیازسنجی، هدف، معجریان، روش اجرا، توانمندسازها و ارزش آفرینی به عنوان عوامل اثر گذار در اجرایی شدن این الگو شناسایی شد.

فهرست منابع

- قرآن کریم، ترجمه و تفسیر نمونه حضرت آیت اله مکارم شیرازی، تهران ۱۳۷۴: دارالکتب اسلامیة
- نهج البلاغه، ترجمه و شرح مرحوم محمد دشتی، ۱۳۷۹، قم: نشر مشهور.
- ابن منظور، ابوالفضل محمد بن مکرم (۱۴۱۴ ق)، لسان العرب، بیروت: دار صادر.
- اکبری، مرتضی، رضایی، فریدون، واکاوی شاخصه های تمدن نوین اسلامی در اندیشه مقام معظم رهبری، مجله مطالعات الگوی پیشرفت اسلامی و ایرانی، سال سوم، پاییز و زمستان ۱۳۹۳، شماره ۵
- امام خامنه ای (مدظله العالی)، مجموعه بیانات قابل دسترسی در پایگاه اطلاع رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت الله
- العظمی سید علی خامنه ای (مدظله العالی)
- ایمانی خوشخو، مریم، علی خانی لیلا (۱۳۹۱)، عوامل و موانع اندیشه ورزی از منظر قرآن، فصلنامه علمی ترویج علم، دوره ۳، شماره ۱: صص ۷-۱۸

- آقایی ، جواد (۱۳۹۴) مبانی، اصول و روش های تربیت اخلاقی از دیدگاه آیت الله جوادی آملی ، تهران : دانشگاه علامه
- بازرگان، عباس (۱۳۹۳) ،مقدمه ای بر روشهای تحقیق کیفی و آمیخته ،تهران: نشر دیدار
- بناری، علی همت (۱۳۸۳) نگرشی بر تعامل فقه و تربیت، قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی(ره)
- پور طهماسبی ، سیاوش ، پور طهماسبی، سعید(۱۳۹۱) ، رویکرداسلامی در بهره گیری از رسانه های پست مدرن در تربیت دینی، فصلنامه پژوهش نامه تربیت تبلیغی، پیش شماره دوم، زمستان ۱۳۹۱.
- ترک زاده، جعفر (۱۳۷۸). تعیین نیازهای آموزشی مشاغل فنی گمرکات تجاری و مسافری. پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه شهید بهشتی.
- تمیمی آمدی ، عبدالواحد بن محمد(۱۴۱۰ ق) ، غررالحکم و درر الکلم ، دارالکتب الاسلامی، قم ، چاپ دوم - جان احمدی، فاطمه (۱۳۸۸) ، تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی، تهران: انتشارات نشر معارف
- جعفری محمدتقی، (۱۳۵۹) ، ترجمه و تفسیر نهج البلاغه، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
- جهان بین ، فرزاد ، معینی پور ، مسعود (۱۳۹۳) فرآیند تحقق تمدن اسلامی از منظر حضرت آیت الله خامنه ای ، فصلنامه مطالعات انقلاب اسلامی ، سال یازدهم ، زمستان ۱۳۹۳ ، شماره ۳۹
- خواجه سروی ، غلامرضا ،فتحی ، محمد جواد ، اسفندیار ، محمد ، مؤلفه های اصلی تمدن سازی انقلاب اسلامی، فصلنامه پژوهش های انقلاب اسلامی ، سال سوم ، زمستان ۱۳۹۳ ، شماره ۱۱: صص ۱-۳۴
- عارفی گوروان، اسماعیل (۱۳۹۷)، زمینه های تحقق تمدن نوین اسلامی در جامعه اسلامی از دیدگاه مقام معظم رهبری، مجله پانزده خرداد، سال پانزدهم ، شماره ۵۵ : ۴۹-۶۸
- عبداللهی ، ابوطالب (۱۳۸۷) ، خلاقیت و نوآوری در عرصه تعلیم و تربیت ، مجله حصون ، زمستان ۱۳۸۷، شماره ۱۸
- عزتی ، امیر حسن ، چهار دولی عباس ، ترابی ، محسن (۱۳۹۸) ، مؤلفه های تمدن نوین اسلامی و الزامات شکل گیری و ثمرات آن مبتنی بر بیانات مقام معظم رهبری ، نشریه علمی مدیریت اسلامی دانشگاه جامع امام حسین (ع) ، بهار ۱۳۹۹ ، سال ۲۸ ، شماره ۱ : صص ۷۵-۹۶
- فرمهبینی فراهانی ، محسن ،خاری آرانی ، مجید(۱۳۹۴) ، تربیت دینی زمینه ساز تمدن نوین اسلامی، همایش ملی تمدن نوین اسلامی، سال ۱۳۹۴ ، دوره ۱
- لیتتون، رالف، ۱۳۸۷ ، سیر تمدن، ترجمه پرویز مرزبان، تهران، علمی و فرهنگی
- مجلسی، محمدباقر(۱۴۰۳ق)، بحار الانوار، بیروت، مؤسسه الوفاء.
- مطهری، مرتضی(۱۳۶۷)، تعلیم و تربیت در اسلام، تهران: صدرا.

- محمدپور، احمد (۱۳۹۲)، روش تحقیق کیفی ضد روش، تهران: انتشارات، جامعه شناسان -
- محمدی پویا، فرامرز؛ ترکاشوند، سینا (۱۳۹۹) تربیت زمینه ساز تمدن نوین اسلامی با تأکید بر اندیشه مقام معظم رهبری، نشریه علمی پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی، سال بیست و هشتم، دوره جدید، شماره ۴۶، بهار ۱۳۹۹، صص ۱۰۳ - ۱۲۴
- نجفی، محمود (۱۳۹۰)، نقش فناوری اطلاعات در ارتقای کیفیت تعلیم و تربیت، فصلنامه ره آورد نور، شماره ۳۷
- ندایی، هاشم (۱۳۹۳)، اصول تعلیم و تربیت کارکنان سپاه بر اساس دیدگاه مقام معظم رهبری، فصلنامه پژوهش های مدیریت منابع انسانی، سال ششم، شماره ۲
- ولایتی، علی اکبر (۱۳۸۶)، پویایی فرهنگ و تمدن اسلام و ایران، ج ۱، تهران: وزارت امور خارجه
- دورانت، ویل، (۱۳۸۴)، مشرق گاهواره تمدن، ترجمه احمد آرام، پاشایی و آریان پور، تهران، کویر
- یاقوتی، ابراهیم (۱۳۸۳) مؤلفه ها و راهکارهای تمدن نوین اسلامی در اندیشه های امام خمینی (ره) و مقام معظم
۲۱۳. ۲۸۵: رهبری (مدظله العالی)، شاهد اندیشه، ش ۱
- Braun V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3, 77-101.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

